

Роботи Ернеста Кондратовича

У керті, 1990 р.

Натюрморт из тюльпанами, 1969 р.

Свадьба на Верховині, 80-і рр.

Цвітучий сад, 1970 р.

Робота у полі, 1974 р.

Весняный день, 1982 р.

На укладці: робота Ернеста Кондратовича "Натюрморт", 1970 р.

РУСИНСЬКИЙ RUSZIN VILÁG SVIT

річник VI. число 57., юній
VI. évfolyam 57. szám, június 2008

**Александр Духнович и Адольф Добрянський
- два великі русини**

**Йоаникій Базилович
- філософ, теолог, историк, краєвед**

Александр Духнович и Адольф Добрянський — два великі русины XIX віку.

*Доклад научної конференції, посвяченій 205 рочниці із дня рожденія
Александра Духновича*

Димитрій Поп

Обы правильно порозуміти величину двох майбўлшых русинўв XIX в. и їх вклад у світову історію, треба проаналізувати політичну обстановку в Центральнўв Европі середини XIX в. Бо именно на тот час припадає пік їх діяльності — Адольфа Добрянського політичної, а Александра Духновича культурно-просвітительської.

Середина XIX в. была в Центральнўв Европі дуже неспокўйна. У 1846 році из-за природної стихії сталася велика неуро́да зернових, а коли напала хворота и на крумплі, в русинськўм крайи настав великий голод. Люди живилися травов, варили кўрку з дерев, и як результат, до голода добавилися усякі хвороты. В комітатах Унг, Берег, Земплін повмирала пята часть жителўв. Хроніст записав, ош „смертность была така велика, што діла тутішньых люди ледва уставало теметовўв”. Ситуація ставала взривоопаснов. Сесе розуміли и прогресивні діятелі словянських народўв Мадярського королевства, зато они и договорилися провести Словянський конгрес, обы уробити якусь общу словянську програму, котра бы помогла міноретным словянським націям королевства дамало урўвнятися из мадарськов майорітнов наційов. Як видиме, передреволюційна ситуація 1848 року в Мадярщині явилася тым каталізатором, котрый прискорив осознаніє малыма народами монархії свої національної ідентичности.

Тым часом русинську національну ідею намагався возвысити и зашитити Адольф Добрянський, політик европейського урўвня. Його виджіня словянської проблеми и її рішеня базовалися на тых державницьких желаніях, котрі были в души передової русинської інтелігенції. Свою ідеологію Адольф Добрянський изложив у Програмі, котру 29 януара 1849 року з русинськов

делегацийов передав у Відни новому імператору Ференц Йовшкови.

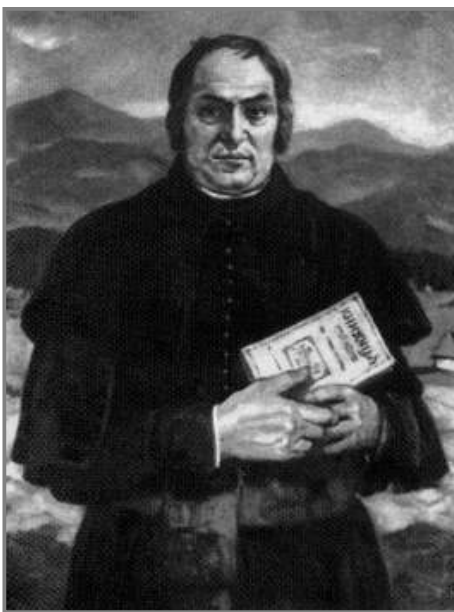
Сисю масштабну, на цілу Автрійську імперію, русинську програму Добрянський розробив именно у неспокўйнўм 1848 році! Такого політичного діятеля з масштабнов думков на тот час не мали не лем центральноєвропейські словянські народы, но ни галичани, ни буковинці, ни даже восточні украинці. Бо и Шевченко тым часом ищи жив у Петербурзі, де довкола нього говорилося лем по-русски, а Украина тым часом была ищи лем „Малороссия”.

Величина Добрянського — у його розуміню як общесловянських проблем, так и общерусинських. Його програма была першов державообразовательнов русинськов програмов, и она указала, ош автор

її дубрі розумўв специфіку розвитку тогданьї Европы и її центральної части, яку занимала Автрійська імперія. Зато Добрянський и выступив од имени ушитких русинўв — подкарпатських, галичанських и буковинських. Його програма отвічала теорії австрославизму, котрый учитовав опасность діла народўв Центральні Европы з двох боків — из запада — з боку Німечины, што йшла до обединенія земель, и из востока — з боку Российской імперії. Зато Адольф Добрянський хотўв, обы ся сохранила федерована Автрійська імперія, котра бы была ги зашитна амбрела над малыма народами Центральної Европы. И не його вина, ош Відень дозволив

русинам лем частично осуществити дану програму, тай тота полупрограма діствовала лем уд октовбра 1849 року до кўнця марта 1850 року. Таким образом, політичний путь, котрый указала была русинам мадарська революція 1848-1849 рр, желаємого результата діла них не дав. Добрянський був фактично сам, ту групу русинських інтелігентўв, што го пуддіржовала, широким політичним рухом назвати было не мож.

Ци політика была недосажнов высотов діла русинўв у час революції 1848 року, ци русины были просто політично не пудготовлені, а ци така вже їх

Александр Духнович

доля – усе быти „пуд кимись”, но політичний путь утверджіня русинської нації як державо-образовательного народа в середині XIX віку себе не оправдав. Сесе не лем порозумів, но и душов прочувствовав другий видатный русинський діятель, Александер Духнович. Обы пудняти дух свого народа, обы заробити в душах своих соплемянників гордость за свою націю, Духнович сміло уголосив на цілий світ:

*Я Русинъ былъ, есмь и буду,
Я родился русиномъ...*

возвышавучи тым самым свого бідолашного, приниженого ищи й типир, брата-русина. И хоть єдна личность, най она буде и з надприродными способностями, не в силах прискорити ход історії, айбо дись в єдному регіоні, єдному малому народу історична личность способна накреслити и указати му желанный путь розвитку.

Таким образом, середина XIX віку в русинській історії ознаменовалася появою двох національных лідерів, котрі придіряжувалися и двох напрямів національного відродження русинів – політичного – Адольф Добрянський, и культурно-просвітительського – Александер Духнович.

Пораженіє мадярської революції и ситуація, што ся склала в державі под коніць 1849 року, ставила перед русинами нову задачу: одказатися од політичного пути и перейти на путь культурно-просвітительського розвитку. Такий путь избрав Александер Духнович, греко-католицький священник, котрый обладав завиднов силов воли и твердым характером, обы сись путь накреслити и по ньому пүти, надівучися, ош його приміру послідувать и другі його соплемянники. И кідь не вшитко у Духновича уходило так, ги вүн задумовав, ги вүн хотьув учинити, не треба забывати, ош круг його єдинодумців був дуже ограниченный, а протів нього была наладжена ушитка державна машинерія, котра в русинові чомусь віділа страшну угрозу екзистенції державы. На жаль, Духновичу заваджали робити на благо свого народа не лем державні чины, но и церковні ієрархи. Айбо як тото в жизни часто быває, именно тяжкости, які трафлялися Будителю на його жизненному пути, мали величезный позитивный вплив на його натуру, бо заставляли го задумоватися над людським бытійом як таким. Кідь бы не мав Духнович великої любови до жизни и віры в Господа Бога, то тяжкости, котрі

го переслідували ціле життя, годни были учинити з нього бурчливого, вічно недовольного собою и цілым світом чиядника. Зато Духнович подкреслював:

*Я на Бога уповаю,
Не нужна мнѣ сумна лѣсть,
Отъ Господа принимаю,
Будь-то мзда, а будь-то месть.*

Духнович трудився, не покладавучи рук, фурт, неперестанно, жив, не глядавучи мирських благ, у всякому ділі надіався на поміч Божу. Його, истинного русина, нигда не лишав оптимізм и віра в ліпшу будучность свого народа. Из його записок читаєме: ”Я радовался духомъ, что наши забвенные русины показали пламень духовной жизни, трудился ночью и днемъ, боролся съ перепонами и врагами и заложилъ учредивъ Литературное Заведеніє, которыя порядочно издавало начальныя литературныя сочиненія... На гимназії пряшевской я преподавалъ русскій язык и любезно посещали школу мою не токмо русины, но и словаки и мадяры да и лютеранскіє ученики. Кто извѣститъ мое удовольствіє, я трепеталъ въ радости, думая, что оно и таки останется навсегда!” В септембрі 1862 року Духнович и Добрянський создають в Пряшові „Общество святого Иоанна Крестителя”, головнов задачов котрого было „воспитаніє русского юношества на счетъ будущаго народнаго движенія и воскресенія”. Така постановка вопроса указовала на то, ош Духнович відів и розумів, ош путь, по котрому русины хотіли пүти в середині XIX віку – політичний – себе не оправдав. Зато в програмі Общества и наголошовалося именно на вопросі „воспитанія русского юношества”.

Александер Духнович розробив цілу програму духовного відродження русинов в душі аполітичного, ненасильственного просвітительства. Она требовала наявности кодифікованаго літературного языка, котрого тым часом у русинів ищи не было. Но Духнович не пүшов путем кодифікації майпоширенных живых говорів, як тото учинили його современники и цімборы - словацкі діятели національного відродження (Людовит Штур и його колеги). И тут рокову роль сыграла близость понятій „руський” и „русский”, котра привела Духновича до думки, ош русины гонни и мусять хосновати великоруський літературный язык. Тото была його велика хиба, бо русинський и

Адольф Добрянський

великорусский язык, хоть и суть они оба словянські, родствєнні, но они доста далекі од ідентичности, окремішні по своїм структурі и словарному составу. Но спонтанный, сиюминутный політичний розрахунок у Духновича превальовав над розумінням реальної лінгвістичної ситуації и лишав го на позиціях послідовного русофільства и у вопросі літературного языка. На жаль, сися языкова проблема не была рішена и у XX віці. Лем типир, у началі XXI віку, подкарпатські русины узалися її помалы рішати. Айбо як педагог, Духнович розумів ушитку складність великоруського языка діла русинських діти. Зато свій учебник – „Книжицю школьную для начинающих” (1847 р.) вўн написав живов русинськов бисідов. И діла вірникў-русинўв Духнович написав популярні молитовники живов русинськов бисідов из невеликими вставками церковно-словянського языка. Были тото Литургический катехизис, 1851, Хлеб души, или набожныя молитвы и песни для восточных церкви православных христиан, 1851 и Молитвенник для русских детей, 1854.

На жаль, будучи в ейфорії од первоначальных успіхўв свої будительської діяльности, Духнович забыв, ош на грішнўв земли нашўв ушитко преходящее, „навсегда”, як вўн думав, на жаль не опстаєся нигда нич. Уже з другої половини 50-х рокўв радость його была омрачена тым, ош вўн ся оказал под надзором поліції – парадоксально, айбо мирні русины чогось споконвіку наганяють страх на правительўв тых держав, до складу котрых они входят – и Відень русинўв ся бояв, и Будапешт, потому и Прага боялася дати русинам автономію, хоть тото было записано у Сен-Жерменському Мирному договорі, а типир и Київ не хоче русинўв признавати. Хотя русины нигда протўв свої державы не войовали, ай усе лем у складі чийогось воська за чиюсь свободу.

На жаль, осуществити ушитко задуманое Духнович уже не встиг – в свої послідні роки из-за хвороты вўн уже не так активно участвовал в діяльности русинських Обществ. И Адольф Добрянський, переслідуюмый властями, доживав своє складное, но интересное життя не дома, не межи русинами, а в Інсбруку (Тиролі). Окрем того, и процес мадяризації, який дуже активно проводив Будапешт, наклав свій негативный отпечаток на ход русинського Возрождения. По іронії долі, и

мадярський закон про рівноправность ушитких національности, котрый був прийнятий потому, як межи Будапештом и Віднем у 1868 році было достигнуто Соглашение, лишав русинам лем едно право: быти складовов частью єдиної мадярської політичної нації. Сесе повторяють и днишний Київ. У типирўшнўв „незалежній Україні” Духнович якимись чудом перетворився на „нашого українського будителя”, но за Добрянського українські учені и політики якомсь аж ганьбляться споминати,

хоть именно сима днями выповнюєся 160 рокўв його знаменитой словяно-русинської політичної Програмы, у якув автор сформулював свою, особу ідеологію, котра паровала ушитким русинам Австро-Мадярщини – и подкарпатським, и галичанським, и буковинським, бо заключала в собі конкретное, най и локальное желаніє русинўв мати хоть лем подобіє свої державы, свою автономію. Сього року выповнюєся и 160 рокўв першого Словянського конгресу, котрый состоялся в Празі 12 юнія 1848 року. И за сись конгрес великі словянські нації не дуже люблять споминати, бо його делегаты якраз у Празі в перед-революційнўм 1848 році поспровбаловали розробити програму обєдиненія словянських народўв монархії Габсбургув на основі її федералізації в дусі

австрославизму. В сьому вопросі подкарпатський русин Адольф Добрянський из своїов русинськов Програмов оказался прозорливішим од делегатўв конгресу, бо глубше розумів політичну ситуацію, яка склалася на тот час в Центральнўв Европі. А Александер Духнович своїов заявов „Я Русинь былъ, есмь и буду” оказался выше ушитких політичных словянських програм, бо сисі його слова сталися русинським кредо, сталися русинським гімном на віки вічні. Таким образом, Духнович и Добрянський записані у світову історію, як два великі русинські діятелі XIX віку, котрі намыгалися возвысити русинський народ до уровня великих европейских народўв. И хоть задум свій з объективных причин они не встигли воплотити в життя, їх имена вдячні потомки будут памнятати вічно.

Адольф Добрянський

Димитрій Поп

Мукачово у діяльності А. Духновича

Доклад наукової конференції, посвяченій 205 рочниці із дня народження Александра Духновича

А. Духнович більше, ги писатель, більше, ги педагог, більше ги журналіст, більше ги богослов, більше ги ученый.

А. Духнович - символ нашого народа. Дякувучи йому русини не исчезли у віках. Дякувучи йому они продержалися, як повноправный народ.

А. Духнович - се глыба, знак, котрый байловиали изрушити, айбо не изрушили.

А. Духнович - се цоколь нашого самосознанія, се філософ нашої нації, гуманіст. Енергетика його творчости передаєся уже два столітія із покоління у покоління.

За два столітія його личность не потребовала романтики. Не думав А. Духнович, што заживе 200 рокув. Та жити йому ищи не єдних 200. Бо вун булше, ги 100 національных институтув. Вун не просто символ, а символ символув.

Карпато-русин із глибини вікув прийшов до землякув-современникув. И до нас прийшов Пан отец - А. Духнович. Вун прийшов із Хлібом душі.

Каждого тягне до нього, як магнітом. Ба што нового уповів бы Будитель дныськи? И про дншній день?

Владимир Фединишинец

Др. Маріанна Лявинец

Великий Будитель А. Духнович совершив дві поїздки у Мукачовський монастирь на Чернечуй горі.

У 1856 році пряшовський єпископ Йосиф Гаганец изобразя посітити Мукачовський монастирь. У сьому вандарованю, котре сталося межі 15 и 30 септембром, приняв участіє А. Духнович.

Обое душрастырюв поставили перед собов дакулько задач, котрі намагалися вирішити. Первов задачов было усилити дружественні отношенія межі духовным кліром Пряшовської и Мукачовської єпархій. Сесе было продиктовано тым, ош духовенство, їх діти у XIV столітію ищи усе были соціальнов групов, котра могла хосноватися перевагов высшого ошколованя у Австрійській імперії. Высшее ошколованя на Подкарпатю было на тот час синонімом богословського ошколованя. Говорити про подкарпатську інтелігенцію, на котру А. Духнович покладал надежды у культурно-просвітительській діяльності - значить говорити про духовенство.

При тому не каждый священник был интелігентом. Часть духовного кліра составляли бідні сільські священники, котрі хоть и поднималися над селянами по інтелектуальному уровню, айбо были недоста ошколовані. Айбо духовный клір, котрый был сосредоточенный у таких городах, як Ужгород, Мукачово, то-єсть у центрах духовної

адміністрації, котрі мали школы, бібліотеки, архівы, мав возможность принимати участіє у політичному и культурному житю Подкарпатя.

Інтелігенція появлялася у городах Подкарпатя, у перву очередь у Мукачові, де была основана богословська школа, котра у 1744 році была перетворена на семинарію, а у 1781 році перенесена у Ужгород. Сесе учреждение выпустило у Мукачові много священникув, котрі практично мали высшее образование духовного профіля. Постепенно розширялася географія прийома молодежи на ученя - сесе был восток Словакіи, Сіверна Мадярщина, Сіверна Трансільванія. А. Духнович раховав Мукачовську греко-католическу єпархію, котра зачала свою діяльність у Мукачові із адміністративным центром у монастирі и духовну семинарію сього учебного заведе-нія такими, котрі мали тісні звязі із духовными и культурными діятелями Словакіи, Чехії, Галичини и із духовными и научными діятелями Відня, Рима, Острога, Києва.

Ліпша часть духовного кліра Мукачова, особенно у монастирі, вірно служила розвитку науки, культуры и просвітленія. Сесе было основов культурно-національного возродження русинув.

Інтерес А. Духновича до Мукачова, його монастиря мав и иншаку практическу ціль: убідити містний духовный клір стати майактивным будителем національного идентитета русинув. Національное самосознаніє є всепроникающов дійсительностью, а у XIX столітіи на Подкарпатю оно зачинало лем пробуждатися и то доста помали. Сесе не значить, ош русини не знали про етнічні отмінности. Они мали велику привязанность ид языку, обычаем, традиціям, у чому немала заслуга мукачовського монастиря, як тогдашнього

центра культурної життя. Будитель прилагав усілякі діла того, обы русины „оставили глубокий сон” и пройнялися ідеями національного самосознання.

Слідєє также отмітити, ош порувняючи из Ужгородом и Пряшовом, Мукачово было тым містом, де межи духовными особами были по-европейськи високообразовані личности, на котрых великое впливєє мали французські енциклопедисты, німецькі філософы, результатом чого была їх рішимість выборьовати діла себе національну свободу. У таких условиях А. Духнович находив сообщникув, котрых было доста на Чернечуй горі у Мукачові.

Діла національного возродженія русинув великое значеніє мало жаданя священникув, монахув монастыря знати про минувшину свого народа. Они оберталися ид языку и літературі русинув. Протоигумен монастыря Ионикій Базилевич єдним из первых обратився ид исторії русинув.

Його произведенія по исторії мукачовського монастыря (доведені до 1789 рока) были написані за звичєм того часа по-латинськи, айбо интелігенція Подкарпатської Руси їи могла читати. Мож раховати, ош И. Базилевич, як и А. Духнович, был єдним из будителей русинського національного самосознання.

Межи духовным кліром Мукачова Духнович змуг увидіти таких, котрі позитивно влияли на політичеськое житя русинув на Подкарпатю, котрое было доста отсталов частью Габсбургської імперії, айбо вслїдствіє свого географічного положеня, отогравало важну роль у связях западных и южных словян (словакув, чехув, сербув, хорватув) из восточными словянами. Особенный статус Мукачовської єпархії до 1780 рока из центром у Мукачові, непосредственное подчиненіє Ватикану, способствовали розвиту духовных и культурных связей из Італіїов - важнішим центром європейського гуманізма.

Єпископ Мукачовської єпархії Василій Попович, котрый високо цїнив просвітительську научну діяльність А. Духновича, позаботився про торжественні стрічі из пряшовськими посланцями. За свідительством А. Духновича - „умилительно было видеть наших иерархов дружески обращающихся друг с другом. Клир обеих єпархий в ту минуту был проникнут одною мыслію и одною душею и они будто слились в одну песню, дышущую биением одного сердца”.

На службах у монастырі выступив дітський хор села Новое Давыдково, котрым руководив священник Иван Куліман. Вун робив священником росвиговської церкви, котра мала тісні связи из мукачовським монастырем.

У 1849 році вун возглавив Новодавыдковську

парохію, котра славилася просвітительськов діяльністю, зачатов священником Орлайом, отцом будущего ученого Ивана Орлая. Иван Орлай, хоть и был занятый своими ділами у Росії, не забывав свою Отчужнину.

Мавучи добрі отношенія из духовным кліром монастыря, Куліман и сам занялся просвітительськов діяльністю. Вун прикликав высоких гостей у свою парохію. Єпископ Гаганец не бізовався, айбо А. Духнович його уговорив, и они поїхали у Давыдково 28 септембра 1856 рока. Єпископ, котрому дуже полюбилися богослуженіє, перед вірниками села выголосив похвалу дітському хору и його руководителю Куліману, попросив родичув дітей заганяти їх у школу, обы не забывали про ученя. А. Духнович у бисїді из Куліманом поитересовався, як обстоять діла из ошколованям у близлежащих селах, высловив свої пожеланія. Містный священник принял во вниманіє порады А. Духновича. У Старому Давыдкові был організованный взрослый духовный хор из вірникув села, котрый просуществовав довгі десятилітія.

Ищи у 1851 році А. Духнович мав наміреніє основати руську печатню, де бы мож печатати не лем церковну літературу, а и учебники діла школ и иншу світську літературу. Сесе не было новов ідейов. Ищи мукачовський єпископ Йосиф де Камеліс, а пузнїше єпископ Николай Ольшавський намагалися сесе изробити. Айбо їх попытки розбивалися у сопротивление Егерського єпископата. Послі того, як Мукачовська єпархія стал независимов, мож было надїятися, ош усі перешкоды были усунуті, и мож буде открыти печатню у Мукачовському монастырі. Духнович договорився из єпископом В. Поповичом, из котрым раньше робив у Пряшовській капітулі. Обсталось договоритися из єпископськов капітулов у Ужгороді, айбо там идею открытія печатні не поддержали.

Навесні 1858 рока єпископ И. Гаганец и А. Духнович назад посїтили Мукачовський монастырь. Цілью сього приїзда была просвітительська діяльність. Будитель готовився провести агітацію серед мас, занятися упорядкованям школьного обученія. Желаніє А. Духновича основати літературное общество, котрое выдавало бы книги діла народа и школ, осуществилось у 1862 році організаційов Общества св. Василя Великого у Ужгороді. Члены сього общества были представителями духовного кліра Мукачовського монастыря. Активным діятелем його был протоигумен монастыря Анатолий Кралицкий. Вун изучав культурно-просвітительську діяльність Духновича, раховав його своим учителем. „Духнович... кому из руських сынов неизвестное имя сіе? Имя мужа, котрый из вікового сна разбудил нас к діланію на родной мові руськой словесности”.

Под впливiєм iдей А. Духновича, А. Кралицький став разносторонним писателем. Писав, як и його учитель, проповiдi, iсторичеськi очерки, лiтургiчеськi поясненiя, морально-поучительнi розкази и статi по сiльському газдувству, збирав плоди народної творчостi - сiпiванки, казки, приказки и др. и накониць, вун открыв дакулько неизвiстних рукописних пам'яток лiтератури. Кралицький написав ряд научних трудов про творчеський путь А. Духновича. Так, у 1865 році у „Мiсяцесловi на год 1866” (Ужгород, 1865 р.) вун помiстив статю „Александр Духнович, клирошанин пряшевський”, у 1870 році помiстив статю „А. В. Духнович” у временнику „Старопiйського Института на 1871 р.” Интереснов бiла статя за 1802 рук „Мукачево, кореспонденцiя о рукописах А.В.Духновича”, напечатана у „Листку”, што видавався у Ужгородi.

Мукачовський монастирь интересовав А. Духновича не лем, як очаг культури и духовности русинув, а и як научный центр из свойов богатов научних лiтературов, архiвом. Будучи у монастирю, вун мав возможность познакомитися из найбульшов на тот час бiблiотеков Подкарпатя.

Сiйи основный фонд состояв из десяткув тысяч книг на 17 языках и великої кулькостi рукописей. Сесi книги церковного и богословського характера, релiгiозна и свiтська лiтература, котра характеризовала состоянiе земель Подкарпатської Руси у

XVI-XVII столiтiях, повiстi, легенди, студентськi стихи, впливiе западного образования на культурну жизнь Подкарпатя, научнi изглядованя ученых: И. Базиловича, В. Довговича, И. Чурговича, И. Кутки. У бiблiотецi монастиря были рукописи Арсенiя Коцака. Сись культурный и научный дiятель пользовався честованiям у Духновича, так як вун проштудiйовав граматику латинським языком, владiв гречеським и еврейським языками, знав мадярський и нiмецький языки и у результатi написав „Граматику Руськую”.

Як свiдiтельствовав архимандрит Мукачовського монастиря В. Пронiн, на многих книгах, рукописах были замiтки А. Духновича. Мож утверждати, ош вун робив выписки. Крімi того, Будитель подаровав бiблiотецi много книг из своим автографом. Послi того, як Мукачовський монастирь був переданий православнуй церкви, бiблiотека, архiв даякий час сохранилися, айбо за указом органув державної безпеки они были розкомплектованi, часть книг была перевезена неизавiстно куды, часть была реквiзована чиновниками.

*Ухоснована лiтература: В. Пагиря, И. Шершун
“Посiщенiе О. Духновича Мукачiвського монастиря”*

Составила др. Марiанна Лявинец

Иоаникій Базилович - фiлософ, теолог, историк, краєвед

Иоаникій Базилович родився у 1742 році у селi Гливицi Ужанського комiтата (нынi Собранецький округ у Восточнуй Словакиi) у доста бiднуй родинi. Учився у богословських семiнариях у Ужгородi и у Кошицях, еден час був преподавателем теологiи и фiлософiи у Марiа-Повчанському монастирi, послi чого постригся у монахи. Зачинавучи из 1783 рока, на протяженiи 38 рокув був протоигуменом Мукачовського монастиря, там и умер у 1821 році, там и похоронений.

Имя И. Базиловича извiстно, як имя єдного из первых историков Подкарпатя. Вун є автором многих работ по исторiи церкви и по теологiи. Межи ними - „Трактования священноi Лiтургiи”, котра не была допущена до печатi церков-

ным цензором Г. Парковичом, и также „Обзор правильного руського теологiчного курса” и также много других. Рукописи iх сохраниваются у научнуй бiблiотецi Ужгородського національного унiверситета. У 1802 році вийшла його книга про жизнь монахов „Imago vitae monasticae”. Основным изглядованiем, котрое принесло йому заслуженое признанiе межи современниками, є „Brens notitia fundomonis Theodori Koria-thonts olim ducis de Munkacs...” (короткий опис фундацiи Теодора Корятовича, колишнього князя Мукачовського...”), написана латинським языком и выдана у Кошицях у двох книгах из 6 частей у 1799-1805 роках.

При оцiнцi достоинств и недостаткув труда Базиловича

треба раховатися із тим, ош автор не мав наміреня писати таке фундаментальное изглядованя - 862 стр., у котрому бы описовалася історія мадярських русинув. Автор поставив перед собов скромнішу задачу: доказати правдивість грамоты князя Федора Корятовича 1360 рока, даровану Мукачовському монастирю.

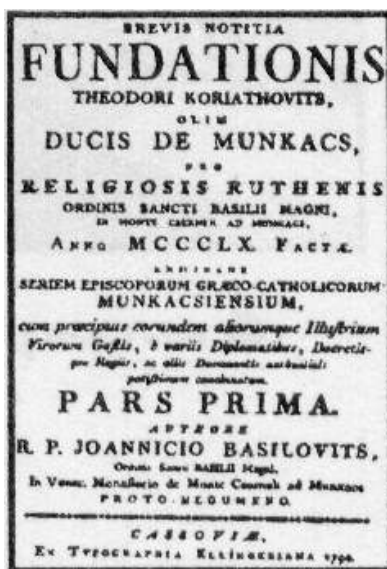
А діло было так. У 1785 році трансильванський князь Ігнацій Баттяні опубліковав труд „*Leges ecclesiasticae Regni Hungariae...*”, у котрому, посылавучись на грамоту Яноша Корвіна, видану у Мукачові у 1493 році, утверждав, ош Федор Корятович не організовав у Мукачові нияких установ діла ордену св. Василя Великого и ош грамота фальшива. Таке заявленіє Баттяні поразило І. Базиловича як протоигумена Мукачовського монастиря, и вун поставив перед собов ціль - підтвердити тот факт, ош організація Корятовичом установи ордену св. Василя Великого є достовірнов. Сись факт треба было підтвердити, бо была и чисто матеріальна сторона сього діла - привілеія монастиря.

Діла обоснованя сього факта І. Базилович 14 рокув скрупульозно збирав різні документи и матеріали. Правда, як вияснилося, не ушыткі із них мож было ухосновати до даної теми. Вун обробив 125 документув. Межи ними декреты и рескрипты мадярських королів, астрійських імператорув и трансильванських князів, папські брєвіаріи и буллы, різні єпископські розпоряженія и т.д. Бульша їх часть относиться ид політиці, релігії, історії угрорусув. Таким образом, зовсім нежданно діла самого себе, І. Базилович обробив цілий пласт дуже цінних у научному плані жерел из історії Угорської Руси.

У свому изглядовані Базилович основное вниманіє приділив історії литовсько-руського рода Корятовичув и його представителю - подольському князю Федору Корятовичу, котрий у середині XIV столітїя уєдно из своїх дружинов прибив на Подкарпатя, де дустав вуд мадярських королів у владеніє Мукачовську домінію.

Князь Теодор Корятович рахуєся основателем Мукачовського монастиря и также школы и бібліотеки при монастирю.

Історію Мукачовського монастиря, як визначного центра церковно-релігійного и культурно-просвітительського житя Подкарпатя, Базилович просліжує уєдно из історійов Мукачовської єпархії до кунця XVIII столітїя. У його роботах находиме вопросы генезиса и

автохтонности русинського населеня Подкарпатя. Вун хотів доказати, ош оно є корінним словянським населеням, котрое здавна жило на южных склонах Карпат.

Вклад І. Базиловича у розвитіє історії Подкарпатя був оцінений шилияко. Современники называли його Геродотом угрорусув.

Айбо кидь уже кажеме про Геродота, то варто напомними його знамениті слова: „Я передаву ушытко, штом чув, айбо віровати ушыткому не мушу”. На жаль, Базилович дуже талантливый и роботящий чоловік, часто дуже довірявся документам. Майже завто, ош искренне віровав у существованіє грамоты князя Федора Корятовича. Вадь дуже хотів у того віровати...

Айбо у автентичность сьої грамоты віровали Сірмай, Лучкай, Бідерман, Дулішкович, Жаткович.

Жаткович иши у 1890 році у своєю роботі „Історіографія історії угро-русов” увидів дуже много позитивного у изглядованях І. Базиловича. Вун указав на його заслуги у ділі виявленя и публікації текстув дуже цінних документув из історії мадярських русинув, котрыми хосновалося не єдно поколініє історикув.

Уєдно из тым Жаткович замітив, ош накулько добросовістно Базилович изобраз матеріал, натулько однобоко його обробив. По сьому поводу Жаткович писав, ош треба „його сужденія про окремішні событія и особы восприняти осторожно”.

Руські учені тоже розділяли подобное мненіє. Історик Євгеній Перфецький, отдавучи должное Базиловичу, особенно за публікацію ним понад 100 документув у роботі „Обзор угрорусской історіографії”, зазначив, ош Базилович часто некритично относився до вопроса про достовірность жерела.

Усі научники, котрі писали про Базиловича, называли його первым істориком угрорусув (русинув). Його мож раховати также и археографом. Бо обробив сотні цінніших документув. И хоть вун не доказав автентичность грамоты князя Корятовича (было так достовірно доказано, ош она была фальшива), айбо дякувучи йому мы маєме теперь велику кулькость опублікованих документув. Труды І. Базиловича - доста велика и муцна тийгла у фундаменті історії.

Составила
др. Маріанна Лявинец

Вернісаж Др. Атаназа Фединця

Честована публіка!

Маву честь у Галереї імени Дезе Молдвої поділити ся із вами дакулькома мыслями на вернісажі мого приятеля Др. Атаназа Фединця. Його картини много раз выставляли ся у сую залі на колективных выставках, днесь открываєме його перву персоналну експозицію у сую галереї.

Атаназ Фединец має за собов много колективні и персоналні выставки, за котрі писали ся много-числені статі, завто днесь хотів бы-м акцентувати на його творчости и жызненом путі.

Др. Атаназ Фединец уроженець Пудкарпатя, края из бурнов історії, котрый булшу часть був у составі Мадярського Королівства. Там му отець, легендарный ищи за жывота профессор-хирург, котрый родив ся при Монархії, досяг блистячу карієру за Чехув в Мукачові и Ужгороді. Діти профессора Фединця родили ся на Пудкарпатю, вошколованя зачали у

Мадярщині, а закончили у Совіцькому Союзі так, што и из міста ся не рушили. Днесь сесь територія у результаті ірраціональных и противозаконных міжнародных соглашеній є частєв недавно сформовавшої ся Української Республіки. Пудкарпатя – споконвічна отцюзнина Русинув у минулости сторо-чями было частєв Мадярської Державы, у котруй уедно из Русин-

нами жыли Мадяры, Румыны, Німці и утікаючі од руських погромув Жиды.

Др. Атаназ Фединец гордо признає ся потомком автохтонных Русинув, знає не лем його язык, а и його тяжкий жывот, обычаї, вірне католицьким традиціям греко-католицькоє віросповіданя. Днєм переже мученицької смерти єпископ Мукачовської Єпархії Теодор Ромжа у Мукачувському шпитали благословив Атаназа и його брата Александра. Папський прелат Александер Хіра – крестный отець Атаназа, засуджений совіцьков властєв за

вірность греко-католицькуй церкві гу ГУЛАГови, пуднійше высланный у Караганду /Казакстан/. Высяченый Сятійшим Отцєм на єпископа, отець Хіра до кунця жывота служив вірникам./ Маву уповісти, што Україна офіціално не признала Руснув, а Мадярщина — айно/.

Сесі біографічні дані дуже важні у жывоті художника: народ, гу котрому чоловік относит ся,

його фамілія, отцюзнина, вошколованя, сосполный жывот, у котрум за диктатури мусить жыти Др. Атаназ Фединец булшу часть свого жывота, а йсе правда, же муй приятель прожыв у деспотичной державі — у Совіцькым Союзі. Атаназ усе интересовав ся искуством, айбо авторитет вутця привюг го на медицинську факульту Ужгородської Універзити, став радіологом и сьым заробляв на хліб насущный до

пензії. У 60-ті рокы, у період так назывануй „політичнуй оттепелі” Ужгород став ся восточным Паріжом, де художні и ідеологічні токи зачали розрушати соцреальный панцирь диктатури. Молодой Фединец — харизматична фігура ужгородської інтелігенції, воодушевив ся ідеями авангарда. На Пудкарпатю у тот час творила молода плеяда художников и поетув, колектив МОСФІЛЬМ-а, из котрым у Атаназа склали ся приятельські одношеня. У сесь час зачинать ся вун занимати краснов фотографієв и ілюстрацієв. Пуднійше у австрійськым журналі читать за соларізацію и пуд імпрезієв фотографа и маляря Рея Мана, Американа, котрый досяг у Паріжі світовуй

Снятіє из хреста

Др. Іштван Асталош открыває выставку

Натюрморт из єднов грушков

Из цимборами

славы Атаназ у своїх соларизаціях пудняв ся на уровень красного искусства.

Музей Модерного Искусства у Штутгарті купив у свою колекцію дві соларизації, дві роботи достали ся у бруклінський Музей Модерного Искусства. Тогдышня адміністрація старала ся вшелияко шкодити модерному искусству, бо оно нарушало офіціалні ідеологічні рамки.

Брежневський період из його застарілым, сірым комуністичным сосполным жывом, одорваность од Европы и світа ставав невиносимый. Як и много Русинув-інтелігентув, котрі мали у Мадярщині родину, Др. Атаназ Фединец у 1980-му році из доньков переселив ся у Осод, де дустав роботу и квартиру. У сёму вароші на ріці Галга зачав ся новий період його жывота.

У слободнуй атмосфері Мадярщины амбіції Атаназа обернули ся гу малярству. Збыло ся вто, што не могло збыти ся роками прожитими у Совіцькум Союзі; нова отцюзнина позволила Атаназови увідіти Европу, ї музеї, изучати май ізвістні художествені направлення и твореня. Експресіонізм и імпресіонізм усе были обектом інтересув Атаназа, так и експозиції работ малярюв сьых стилюв мали на нёго майсильный вплив.

Нелегко, мавучи за собов 44 роки, міняти отцюзнину. Атаназ из тяжкым сердцем лишив живописні Карпаты, лісы, старі деревляні церквы и ротунды, рудных його сердцю Мукачово и Ужгород,

Ангел Хранитель XXI віка

Тису, Уж и Латорицю, богатый духовный живот предкув-Русинув. Перва картина художника „Отпуст” наповнена носталгієв - малярь одклонив ся од любимых Карпат и отцюзнины.

У первом періоді творчости художник-автодидакт хоснує ся опытом, набраным у знамых пудкарпатських корифеюв: Йосифа Бокшая, Бейли Ерделі; особено часто стрічав ся Атаназ из Федором Манайлом, Ференцом Семаном, Владимиром Микитов, Ернестом Контратовичом Айбо майже памнять про горы, цвітучі долины, суровый блиск у очах Русинув, ритм помали, тихо ступаючої худобы у процесі творчости досягать вершин крсного искусства.

Из онуков

Уже 28 рокув каждое рано Атаназ малює. Його кредо: „Творчость – муй живот, я думам за нёго и тогды, коли не малюву. Мої картины родять ся у моїх мыслях и коли зачинаю їх малёвати, уже лем копірую по памяти.”

Полотна художника пишуць ся інтуїтивно, єдним мазком, малярь хоснує розличну техніку рисунка, тематика и жанр картин дуже богатый. Про стиль своїх картин Атаназ так каже: „Художник, котрый найшов свуй стиль и лем ним малює не годе далє розвивати ся.” Фединец приймає творчость Пікассо за еталон искусства.

Художествену палітру творця у перві роки пронизала носталгія за Пудкарпатям, минав час и она переросла у натюрморты, портреты, жанрові картины. Интересантні автопортреты художника, на котрых даколи малює себе сящеником-іконописцем. У буденум жывоті Фруці — веселый цимбора, айбо у очах художника вічний смуток рудного края. На сакралных образах прекрасні церквы, ротунда, біблейські теми - філософське описованя вічности чоловіка.

Картины Др. Атаназа Фединца выставляли ся у музеях и галереях Мадярщины, Австрії, Німечины, Швеції, само собов Ужгорода.

Многостороння и цінна творчость художника заслужено одмічена преміями и наградами.

Желаву художникови новых успіхув у малярстві и сьым проголошуву выставку одкрытов.

Др. Іштван Асталош

Свято національних меншин у XIII районі Будапешта

Зачалося літо красное - зачалися свята у разных районах Будапешта. Они є справжньов прикрасов на фоні скоротечної буденної жизни. Каждый район Будапешта має свої традиції при проведенні сих свят.

Напримір, у XIII районі Будапешта каждый рук каждая меншина має представити коротку програму и гастрономію, котра приготавлиється на місті. Так было и сього рока. Свято было назначено на 8 юнія. По традиції оно мало зачатися на открытому воздусі коло церкви на Бобир тир. Айбо замішалася погода из дождём и зливами, и свято перенесли у Дом Культури. Треба отдати должное організаторам, бо они дуже скоро и добре управилися из сьов замінов.

Свято зачалося, тоже по традиції, шествієм членув меншин у національному убранню у супроводженію музыкантв, котрі исполняли народні мелодії. Русины XIII района и сього рока поддержали сию традицію, їх колонна была доста многочисленнов, а убрання дуже оригінальным, богатым, мож уповісти, ош оно давньое, депутаты самоуправленія купили його у селах на Подкарпатю.

Гостями русинської меншины был фольклорный ансамбль „Руснаки” из Мукачова, котрый исполняв под час шествія русинські народні співанки, котрі співали майже ушыткі участники.

На сцені Дома Культуры гостей сята привітствовав заміститель мера XIII района пан Дюла Боржеки, затым каждый председатель на языке меншины уповів пару привітственных слов. Од русинув гостей привітствовав председатель Иштван Гомокі. Концертна програма зачалася из выступленія духового оркестра німецької меншины. У програмі были и танці сербського ансамбля „Тобан”, болгарської автентичної танцювальної групи „Jantra”, словацького фольклорного ансамбля „Lipa”, гречеського танцювального ансамбля „Piios” и оркестра „Midros”, циганської групи „Amola”.

Фольклорный ансамбль „Руснаки”

У самому конці выступили „Руснаки”. Художественным руководителём ансамбля є Нестор Мальчицкий, соліст - Петро Куцкір. Выступленіє колектива мало великий успіх, про што свідетельствовали бурні аплаузы зрителюв. А співанку „Червена ружа трояка” подхватили усі сидящі у залі русины.

Послі завершенія концертної програмы зачалася дегустація національних страв у шатрах, установлених коло Дома Культуры. Русины представили єдно из своих основных страв - пасулю из капустов и буженым мясом, изварену у котлі. Дош пройшов, завто добрі ся упало быти на свіжому воздусі. Про тото, ош пасуля многим смаковала, мож было судити по довгуй черзі людей, корі хотіли попробувати сию страву. Словаки гостили страпачками из брынзов, тоже дуже смачными, пак уєдно заспівали сьме под аккомпонімент ансамбля співанки, многі из котрых оказались общими из словаками.

Обстановка на святі была дуже доброжелательна, чувствовалося, ош людям дуже добре уєдно, мавуть про што поговорити, уєдно поспівати. Свято ищи бульше зблизило меншины, котрі мавуть свою богату самобытну культуру, котру мож ліпше спознати и насладитися нёв.

Наш кор.

Русины ищи уповідають своє слово у Європі

Ексклюзивное інтерв'ю из замістителем председателя Русинського землячества „Карпатська Русь”, сполупрацівником Центра українистики и білорусистики МДУ, историком-русинистом Михаилом Дроновым:

„Утро”: Михаил Юрійович, діла булшости росіян русины - як марсіане: про них штось чули айбо нигда не виділи. Де живе сись народ?

М. Дронов: Слово „русины” є дуже старым восточнословянським етнонімом. Якраз так у свуй час называли себе предки днишних українців, білорусів и даже великорусів, як наприклад, Афанасій Нікітін у свому „Хожденіи за три моря”.

На днишний день русинами называвуться лем карпатські русины - корінні восточнословянські жителі Карпатського регіона. Конкретно они живуть у Закарпатській області України (Подкарпатська Русь), окремих районах Словакіи (Пряшівщина), Румунії (Мараморошчина) и у деяких населених пунктах Мадярщини. Сесе ушытко на южных склонах Карпат. А на сіверных склонах ид русинським землям мож отнести Лемковину на юго-востоці Польщі. Уже коло 260 рокув об'єдінена русинська община є на території Воєводини и Сербії, из кунця XIX століття велика русинська діаспора є у Сіверній Америці. Русинські діятелі подчерквувуть, ош подобно ид українцям, руським и білорусам, русины є самостоятельным восточнословянським народом. У булшости держав, де живуть русины, они мавуть возможности діла національного розвитку, сохраненія и передачі слідующим поколінням свої саомытні культури.

У них є свуй язык. Булше того, є як мінімум чотыри літературні стандарти русинського языка діла разных регіонув: подкарпатський, пряшівський, лемківський и воєводинський.

„Утро”: Які віроисповіданія мавуть русины, и яка їх чисельность?

М.Д.: По віроисповіданію русины - греко-католики и православні. На території Закарпатської області булша часть русинув належить ид канонічній Українській Православній Церкві Московського патріархата. А русины - уніаты, што интересно, подчиняються Риму, минавучи Києво-Галицьку метрополію.

Что ся тыче чисельности, то мненія разні. По оцінці Карпато-русинського изгладовательського центра, актуальна чисельность русинув у світі

составляє 1,6 млн. чоловік. Максимальні оцінки є ищи булші. Лем у Закарпатській області по неофіційным данным проживає коло 650 тыс. русинув.

„Утро”: Назвіть, будьте добрі, знамих русинув у нас и за гатарами.

М.Д.: Знатокам руської культури навірно є знакомым імня драматурга и композитора Нестора

Кукольника - автора музики знаменитого романса на слова Гребінки „Очи чёрные”. Лемківські корені были у композитора Димітрія Бортнянського. Русинами были первый ректор Санкт-Петербургського університета Михаил Болудянский, знамый славіст, основоположник отцюзняної болгаристики Юрій Венелин, знамый живописець и историк искусства Игорь Грабарь, котрый до того був онуком єдного из великих русинських діятелей Адольфа Добрянського. Русинські корні были и у класика поп-арта Енді Варгола. Етнічним русином був недавно почивший глава РПЦЗ владыка Лавр (Шкурла), котрый

родився у селі Ладомірово, што на Пряшівщині.

„Утро”. Які события у історії русинув є самими важными?

М.Д.: Историчеська судьба булшости русинув извязана из Мадярським Королевством. На самому ділі, они были руським (восточно-словянським) компонентом поліетнічної историчеської Мадярщини. Пузніше она утратила независимость, стала частью монархії Габсбургів. Русины таким образом стали їх поддаными. Послі паденія Австро-Мадярщини подкарпатські русины у 1919 році добровольно вошли у состав нової державы - Чехословакіи. Треба уповісти, ош Подкарпатська Русь мала автономный статус. У самому кунці 30-х рокув край вернувся у состав Мадярщини. Послі высвобожденія Европы Краснов Арміюв сися територія без усякої автономії была прикапчана ид Украинській ССР.

Майиншак исклалася у XX столітті судьба русинув Пряшівщини и Мараморошчини. Майбульшим трагізмом отзначаться історія русинув-лемкув. На їх памняти ужасы австрійських концлагерей у I Світовій війні и насильственное выселеніє из рудных міст пуд час II Світової війны.

„Утро”. Што є особенностью историчеського розвитку русинув?

М.Д.: Невеликі фрагменти Карпатської Руси може входили у Київську Русь, айбо треба уповісти, ош русины розвивалися не у руській державности. Населенія из разных восточно-

Михаил Дронов

словянських регіонів поповняли населення Карпатської Русі, таким образом, участвовали у етногенезі русинського народу. Айбо специфічна центральноевропейська среда, сусідство из другими етносами лишили глибокий слід русинської культури.

Русинув на самому ділі не мож раховати руськими у днишньому смислі слова. Айбо у отличіє вуд сусідів-галичан, русини майбулше сохранили чувство принадлежности ид туй широкуй общественности, котру мож именовати Русью. И сися Русь не лем Україна. У общому, русини толерантно и доброжелательно относятся ид ушытким сусідам, айбо крімь сього они добрі пам'ятавуть про своє етнічеське родство из другими восточными слов'янами и, естественно, из майвеликим восточно-слов'янським народом - руськими.

У русинській інтелігенції была ідея создания Карпаторуської Совіцької Республіки, айбо партійное руководство СССР у 40-ві роки не поддержало сесе предложеніє. На жаль, у теперішні часы Україна продовжать сию традицію совіцького періода по непризнанію етнонаціональної самобытности русинув.

На Україні на державному уровню проводиться політика українизації тых граждан, котрі рахувуть себе русинами. Діло у тому, ош из точки зренія українських патріотув, „русини” - лем старое именованія украинців, а русин - сесе то же самое, што и украинець. При сьому, они игнорувуть тот факт, што сесе є общий древнеруський етнонім. Игнорувуться также и очевидні и языкові отличія русинув вуд украинців. У 1996 році кабінет Міністрів України приняв спеціальний „План мероприятий по разрешению проблем украинцев-русинов”. Завто усе частіше говорять про етноцид, а даколи и про геноцид русинув, жиющих на Україні.

„Утро”: Які будуть послідствія насильственного украинизації русинув?

М.Д.: Сесе наперед то, ош они поглотяться українським народом. Русини из уваженієм относятся ид українській культурі, но діла себе рахувуть важным сохраненіє собственной родної русинської культури, не желавуть розтворитися у общому „котлі”, як хотіли многі теперішні політики сьої державы. У марті прошлого рока Закарпатська Облрада признала русинув як національність. Айбо офіціальний Киев не хоче сесе признати.

„Утро”: Накулько є реальнов автономія русинув? На што они мавуть право добиватися?

М.Д.: Кидь говорити про автономію Закарпатя, то сесе є дуже чувствительна тема. Подкарпатські русини є послідовательными автономістами. Подкарпатська Русь мала автономный статус у меживоенной Чехословакіи. Прикапчованія ид

СССР покляло край розвитку Русинської державности. На знаменитому референдумі 1 децембра 1991 рока жителі Закарпатської области, крімь того, ош ці хотять они независимости Украины, отвічали иши и на вопрос, ці желавуть они видіти Закарпатя самоуправляемов територійов. 78% жителей высказались за самоуправляемость края. Украинська власть признала тогдашное рішеніє граждан про независимость Украины, айбо до днишного дня игнорує волеизъявление закарпатцев про приданія сьому регіону самостоятельного статуса. Айбо русинські організації не прекращавуть боротися за автономію. Думаю, кидь русинув у своих намаганнях поддержит и світовое сообщество, ситуація може отойти вуд мертвої точки. Завто многі русини из надеждов позиравуть на Евросоюз и Росію.

„Утро”: Кто возглавлять двиганія русинув за самоопреділеніє?

М.Д.: Теперішньое русинське двиганія має ряд безусловных лідерув. Ними є о. Димитрій Сидор и депутат Закарпатської Областной Рады Евгений Жупан.

„Утро”: Кидь позерати на события на Україні, русини у других державах Европы иши булше будуть отдалені вуд Росії?

М.Д.: Послідні события на Україні оцінити тяжко. Хотілося бы, обы слов'яне Европы тісніше поддерживали контакты. Жаль, ош тоті зв'язі, котрі є межі нашими народами, восходящими ид єдному кореню, так необдуманно розривавуться.

Теперь, што ся тыче русинув. Они традиційно мавуть дакулько векторув своих культурных симпатій. По происхожденію и віроисповіданію они принадлежать ид восточному слов'янству, айбо по менталітету, котрый создався на протяженію столітій, русини - діти Центральної Европы. Якраз у сьому противорічію будуще Подкарпатської Руси.

„Утро”: И яким оно Вам видиться?

М.Д.: Думаю, ош судьбу Подкарпатської Руси мусять вирішити якраз самі русини, котрі там родилися и котрі там живуть, и также другі корінні жителі края. Русини, котрі живуть у других державах, як и представителі родственных народов, можуть їм лем помогати, вадь їх поддерживати. Поживеме - увидиме. У Закарпатя є много варіантув свого будущего. Годно быти, ош русини дустануть свої права у составі Украины. Айбо кидь Киев не пуйде на діалог из русинськими організаціями, я не могу исключити непередсказуємі послідствія.

„Утро”: Дякуву за бесіду.

Интервью вюв **Юрій Котенок**
Товмачила **др. М. Лявинец**

Стрічи предсedy Світової Ради Русинув у Вашингтоні

Вашингтон, США. Предсeda Світової Ради Русинув (СРР), професор Павел Роберт Магочій уєдно из делегаційов американцюв русинського происхождения навщивив посольства Румунії, Хорватії, України и Сербії. Тота навщива є уже четвертов, котру зреалізувала делегація Світового Конгреса Русинув (перед тым были у Вашингтоні и у Києві) и была організована вашингтонським філіалом Карпато-русинського Общества у США. Професора П.Р. Магочія сопровождали Джон Рігетті, президент Карпаторусинського Общества и члены філіальної організації: Ларрі Бріндза, професорка Елейн Русинко и Крісті Сліфкей. У посольстві Румунії Карпаторусинську делегацію прийняв посол Косліном Веріта. Професор Магочій поінформіровав посла про успіхи Девятого Світового Конгреса Русинув (СКР), котрый отбывся у Мараморош-Сігеті у Румунії 21-24 юнія 2007 рока и также про теплий прийом представителюв СРР у Румунському парламенті 5 фебруара 2008 рока. Айбо делегація русинув высказала свуй неспокуй у связи из негативным отвітотом представителюв Мараморош-Сігета на пропозицію инсталувати меморіальну таблу (на русинському и румунському языках на стіні бывшого окресного суда (днесь будова городського уряда), котра є памнятков переслідованя православных русинув у роках 1913-1914. Посол Веріта пообіцяв, ош вун лично сконтактуєся из представителями власти у Бухаресті, обы изробити ушытко необходимое діла рішення даної проблеми.

У посольстві Хорватії Карпаторусинська делегація стрітилася из первов таємнічков Сандров Штетіч. Професор Магочі поінформіровав єи про тото, ош первый раз от свого взнику будущий Х Світовый конгрес Русинув отбудєся частично у Хорватії, конкретно у селі Петровці, 6 юнія 2009 рока. Предсeda СРР поставив офіціальний вопрос о визначеню народностной меншины у Уставі Хорватії и конкретный вопрос, ци є важным фактором того визначеня екзистенція „матерської державы” даної народности за гатарами Хорватії. Окремішньое беспокойство визывать статус

організації Дружество Руснак, котрое репрезентує Русинув (руснакув) Хорватії и є принимаючов організаціїов Х СКР у туй державі. Професор Магочій офіціально пожелав выяснити причины урядової політики, у результаті котрої Дружество Руснак не має право дуставати фінансы просто вуд Ради народностей Хорватії, а лем через проукраїнськи орієнтованое Дружество Русинів и Українців Хорватії.

У посольстві України делегацію прийняв радник посольства Александер Александрович. За послідні три роки то є уже третя навщива американцюв русинського происхождения у українській амбасаді у США. Делегація высказала беспокойство по поводу того факта, ош не достала отвіт на вопрос, ци „План заходів щодо вирішення проблеми українців-русинів” из 1996 рока ищи усе є платнов. Отбылися также доста интенсивні дебати про недавні акції України относительно визначення русинув як окремої народности. Професор Магочі подав меморандум на тоту тему под назвов „Нерішучість України приводить до екстремізму”.

У посольстві Сербії предсedu СРР и делегацію американцюв русинського происхождения принял также дафер Владимир Петрович и первый радник посольства Дердь Майковіч. Делегація поінформіровала посольство про будущий Х СКР, котрый буде на другой рук уже другой раз у Руськум Керестурі, айбо первый раз у независимой державі Сербії. Пан Петрович выразив велику вдячність за сисю інформацію и пообіцяв подпорования из бока посольства у тому, обы конгрес отбывся успішно. Перед ушытким пообіцяв обезпеченя выдачі віз делегатам держав, котрі потребують вступительні візы до Сербії (у тому числі и діла делегатув из України). Професор Магочій также поставив вопрос относительно признания народности у современной Сербії, ци потребувуть русины мати „матерську землю” діла того, обы мали право на статус народности.

Карпаторусинський научный центр у США

Честовані читателі!

Слушайте передачу Русинського Радіо на габах 874 кГц кождый вторник у 13.00-13.30 на габах MR4.

*

MR4 - Nemzetiségi műsorok, Ruszin nemzetiségi műsor.

A műsor a 874 kHz hullámhosszán hallható minden kedden 13.00-13.30.

A műsor éjjel-nappal hívható telefonszáma: 06-1-238-7018 (hangposta).

E-mail címe: rena@kossuth.radio.hu

Двічі Панькув потук

Поет Семен Панько звык був навщивити свого цімбору по перу у Голубиному на Свалявщині. Стрічався із селянами, інтересовався їх животом, записовав у нотес їх мудрі слова, приповідки. И каждый раз мав желанія вийти на лоно природы.

Єдного дня, подяковавши газдині за смачное лечо и ароматный кавиль из молоком, вун обернувся ид мені:

- Твоя пані Нуніка погостила мене файным фриштыком. Айбо дуже бым хотів погоститися ищи и красотов вашої околиці.

У сьум його желанію гостителєм не муг быти нико другый, окрем мене.

- Из великим удовольствием! Тадь я и сам люблю таку гостину!...

Пані Нуніка напаквала нам у гатіжак крумплєв, солонины, огуркув и иншого істива, и мы рушили у поход.

Мы проходили тіснєв глубочин, на дні якої всея змієков говурливый поточок, тот, што узрів світ под Кичеров, набрався сил од побочных поточин и прибіг у самый центр села, обы верчи собов у габы річки Лужанки. У ліщанковум корчи урубали сьме собі красні тычки, - який туриста без палиці? Шпаціруєме возовым путиком, ги вариським корзовом, обогачуєме єден-другого інформаційов: вун мене - про діла на літературнум Парнасі, я його - про житя у нашому селі.

Но муй собесідник не дуже охотно поддерживает уморявучий сухой розговор. Булше мовчить, устремляє позорность на околице и оддаєся радости общения из природов. А на нашум пути є чим зачароватися. Туй ся трафляє вшитко, чого желеє душа поета. Из стромких высокых берегєв звисає галузя корінастых горбув, букув, берез, які туй-там совокуплявуться кронами и образувуть тинистый тунел. Из тунелєв пішачок раз-дораз выводить нас на сонячну полянку, де припрошувуть сісти и спочивати величезні камяні глибы, оброслі моховыми покривками. Щипкавуть за серце мірады косиць - друбных маргаріток у зеленуй пажиті. У чудесну симфонію зливаєся болботаня потока на порогах свої течвы, потячий гомон, цілінганя бронзовых сліжакув и бляшаных дерембакув на коровах, перегойкованя бойтарикув и лусканя їх кербачув.

Мы сиділи на мохнатых камінях и прислухалися до тої гласолалії.

- А як ся кличе сися поточина? - інтересуєся муй гость.

- Панькув потук.

Вун зыркнув на мене из усмішкєв и приняв мою одповідь за фіглю.

- Серйозно кажу - Панькув потук.

Пересвідчив им його и й сам им ся зачудовав, який збіг обстоятельств вийшов из нашим турпоходом: горі голубинським Паньковым потоком вандрує ужгородський поет Панько.

А коли сьме сись факт осмыслили, я, так ги по инерції, ухопився за нову ідею:

- Што из сього слідує? Ош од днешнього дня се вже не Панькув, а двічі Панькув потук. Такой случай мусить быти занесеным у літопис села.

Муй цімбора лем усміхався и помаховав головов. Добре му ся падала така честь. Но не захотів довго перебувати у центрі внимания и перевув бисіду на того первого именователя.

- А што вы знаєте за того Панька? Є за нього згадка у исторії села?

- Дуже жаль, но про того Панька уже не є слідує у памняти людей. Можеме лем здогадоватися.

И мы міркуєме ведно из Симком, согласувчи свої припущєня из реаліями давно минувшого часа.

То мав быти худобный рольник, пастух и дроворуб у єднуй особі. Жив на краю села у деревлянууй хыжі пуд соломов, без комина, из подсліповатуми оболочатами. По сих стромких склонах розчищав драча, иртовав пні, копав копань и сів бор, просо, овес, сажив крумплі, ходив у бочкорах и коноплянуй одежі. Выганяв на пасло коровля и козы, награвав на пищалці смутну мелодію про своє бідняцькеє житя...

Мы, далекі потомки тых біднякув, маєме доста уявы, обы скласти образ того Панька. Ну, а образ його напарника у новообразованум топонімі добре знакомый широкуй публіці. Семен Панько - наш свогочасный поет, Руси сын и дуже доброї душі чоловік.

Обставалося лем утвердити сись задум, обы вун мав юридичну силу.

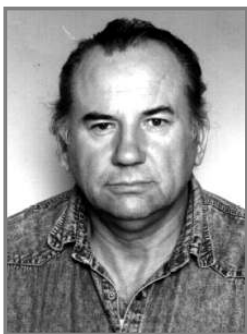
Сесе сталося коло кернички под берегом, коло огня на поляні. Была фляшочка червеного вина, были печені крумплі, прицяпкані из печеної на рожні солонины. Крумплі горячі! Но - вітер под носом. А-йу, а-фа, а-фо - и вже мож промыкати. Які туристи без такого удовольствия?...

Мы верталися домув тым самым, но уже двічі Паньковым потоком.

Василь Молнар

Ю Н І Й

Мирон Жирош

1.06.1936 - Родився у Рускому Керестурі Мирон Жирош, знамий журналіст, публіцист, письменник. Живе у Мадящині. Автор многих книг про етнографію и культуру русинув.

2.06.1939 - Родився Иван Броди, художник, скульптор. Закончив Ужгородськое Училище Прикладного Искусства. Из 1976 р. робить у Мукачові, автор скульптуры Діви Марії, установленної коло мукачовської греко-католицької церкви, пам'ятника Кирилу и Мефодію у центрі Мукачова.

4-8.06.2003 - У Пряшові відбувся VII Світовий Конгрес Русинув.

5.06.1739 - У родному селі Карачин коло Уйлока умер немеш Иван Зейкань, подкарпатський русин, дипломат при царі Петрі Великому, вихователь царя Петра II. 13 років перебував у Западній Європі (Англія, Франція, Іспанія).

6.06.1742 - народився у Главнищі, теп. Собранецький окрес, Іоанікій Базилович, церковний діятель, історик, автор капітальної роботи „Короткий Нарис фундації Федора Корятівича”, котра була напи-сана по-латинськи и видана у двох частих у Кошицях (1799, 1804-5). Його роботи стали цінним джерелом діла многих істориків и самого И. Орлая, М. Лучкая и других. Умер 8.10.1821 рока у Мукачовському монастирю, де був прото-игуменом 38 років.

Иван Броди

6.06.1890 - Родився у Шарішскім Ястабю, окрес Стара Любовня, Петро Жидовский, культурно-освітний діятель на Пряшівщині. Умер 25.11.1947 у Ш. Ястрабю.

7.06.1934 - Родився в Стриговці Др. Иван Бандурич, голова окресной організації Русинської Оброди на Словенську в Бардіїві, культурно-освітний діятель, член Ради Влади Про Народности у СР, систематичний дописувач до русинської преси и радіа. Живе и творить у Бардіїві.

10.06.1829 - Умер у Петербурзі Петро Лодій, філософ, педагог, професор Петербургського, Краковського и Львовського Університетів.

13.06.1897 - Родився др. професор Александер Фединец, талановитий хірург, знамий учений, самый популярний дохтор нашого краю. За свою довгу трудову діяльність зробив десятки тисяч успішних операцій. У світі знають його як изгладователя проблемы зоба. Руководив кафедрами хірургії Ужгородського Університета. Виховав многих спеціалістів, мав міжнародний авторитет, написав понад 100 научних робіт.

Александер Фединец

14.06.1703 - Множество русинов стрічали „нашого пана” Раковці Ференца II и 16. юнія перевели го пиля Верицьок через границю. Началася освободительна война проти австрійського владичества. Русины составляли основу войска Раковці и билися до побідного конца. За сесе Раковці назвав їх „найвірнішим народом”.

15.06.1945 - Начала виходити по пятницям но-винка „Руске слово” у Новом Садзе.

17.06.1871 - Родився Иван Добош, педагог. Закончив учительську семінарію у Ужгороді, робив півцощителем, директором школи у Неліпині, був інспектором шкіл Свалявського району. Добився постройки 14 шкіл у горних селах, 11 “Русинських народных домов”, розвивавших русинську культуру. Уєдно из И. Федором составил “Букварь діла русинських шкіл”. У 1935 р. правительство Чехословакии наградило його Декретом признания и благодарности.

17.06.1888 - Родився Павел Петро Гойдич, єпископ Пряшовської греко-католицької єпархії, визначний представитель русинського народа. Учився у Будапешті. 1927-го рока высвячений на єпископа. Пудпоровав русинські школи и видання книг и журналів на русинському языку. Запертий у темницю у 1950 році за удмітання переходу на православію. Умер смертєв великомученика у темниці у Леополдов динь, коли му ся сповнило 72 рокы. Провозглашений Блаженным у 2001 році.

Раковці Ференц

17.06.1925 - Быв заложений РУСЬКИЙ ДОМ у Пряшові, як культурно-освітний центр русинов, у будові графа Г. Дежефія, котра была куплена за 280

ЮНІЙ

тисяч корун, главно - заслугов І. Кізака и Ф. Ройковича, котрі уєдно из далшима фундаторами - добродітелями - О. Збіглейом, еп. Д. Нарядійом, сп. П. Гойдічом, о. Е Бігарійом, краянами из Америки и др. ся поскладали на споминану суму.

20.06.1999 - У Будапешті видана нова русинська грамати́ка - писемниця „Материнський язык” (М.Алмашій, І.Керча, В.Молнар, С.Попович).

23.06.1896 - Родився Петро Милославський, музикант, хормейстер, диригент и педагог. Закончив реальное училище у Петербурзі (1913 - 1916) и одновременно школу хорового співання и дириговання А. Архангельського. У 1933 р. по приглашенію музыкального общества “Боян” переїхав у Ужгород, де робив учителем, возглавляв хор учителей Ужгородського Общества. Розробив програму розвитку хорового искусства у краї. Быв єдним из організаторув Закарпатського Народного Хора. Автор многих фольклорных и музыковедческих изгядовань, составитель зборникув русинських народных співанок.

Іван Добош

25-27.06.1999 - Отбывся V світовий Конгрес Русинув у Ужгороді, на котрому было 350 делегатов из 13 держав.

26.06.1924 - На V Конгресі III Комінтерна прозвучав первый сигнал по денационалізації подкарпатських русинув. Уже из марта 1926 рока газета „Карпатська правда” выходила лем украинским літературным языком.

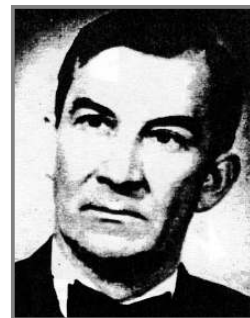
27.6.1877 - Родився в Дреніці, окр. Сабінов, Теодор Ройкович, культурно-освітний діятель, публіцист, єден з ініціаторів заложіння Руської гімназії в Пряшові (1936), главный редактор новинок Руске Слово (од 1930), новинки Пряшевская Русь (1938-9). Умер 31.10.1963 у Пряшові.

27.06.1964 - Родилася Анна Плішкова, педагог, лінгвіст, журналіст, общественный діятель. Закончила філософський факультет Пряшевського університета. Из 1989 р. редактор еженедільника на русинському языку “Голос Русин”. Послі создания русинської редакції “Народных Новинок” и журнала “Русин” (1991) стала замістителем главного редактора. Преподає русинський язык у Інституті Національних Проблем и Иностранных Языков у Пряшові.

Павел Петро Гойдич

29.06.1883 - Родився у мадярськом Болдогкевараля Др. Николай Бескид, священник, культурно-освітний діятель, историк, літературный діятель, етнограф. Быв тайомником єпископа (од 1908) и членом Єпархіальної Ради (од 1912 р.), був священником у Легнаві (1923-1928) у теп. Старолюбов-нянськом окресі. Написав визначні роботи „Карпатская Русь” (1920), „Поезія Попрадова” (1928), „А. В. Духнович и его поэзия” (1930), Т. Г. Масарик (1930), „Карпаторуская правда” (1933) и др. Умер 10.12.1947 р. у Кошицях.

Петро Милославський

29.06.1945 - Подкарпатя прикапчано ид УССР, начало гоненія на русинов и греко-католическу церков.

30.06.1862 - Было зареєстровано Общество им. св. Іоана Хрестителя - культурно-освітня організація, котра возникла из инициативы єпископа Пряшівської Греко-католичеської Єпархії Осифа Гаганця. Установлююча громада ся одбыла 11.11.1862, на котруй за председу був выбранный А. Добрянський, а за подпредседу М. Гарберій, А. Рубій и И. Выслоцкий. За председу исполнительного выбора - А. Духнович. Ціллю Общества было помагати талантливым русинським штудентам из бідных родин здобити освіту. У 1864 році Общество заложило интернат Алумней и бібліотеку.

30.06.1940 - Родився Иван Ситар, педагог, теоретик педагогики, русинський общественный діятель, поет. Закончив фізико-математический факультет Ужгородського Університета. Автор методических пособій діла учителей середніх школ. Принимает активное участие у русинському возродженію, член Научного Центра Русинистики, пише стихи на русинському языку, товмачить на русинський язык произведения світової літератури.

Анна Плішкова

**Честованный Голово Світової Рады Русинів!
Честованный секретарю Світової Рады Русинів!
Честовані представителі русинських мас-медіа!
Представителі національних Рад русинів у
Словачії, Польщі, Мадагаскарі, Румунії, Сербії і
Хорватії, США і Канаді!**

Из радостів інформуємо Вас за доста важну новину русинської національної общини в Україні (на Подкарпатській Русі). У Закарпатській державній телерадіокомпанії (Закарпатська ОТРК, телеканал „Тиса”, што виходить на цілу Європу) маємо першу русинську редакцію телепередач, котра єден раз на тиждень виходить у ефір из передачов „Русинська родина” (вказує ся у четвер, а повтор – по суботах). Тоту передачу веде редактор і автор п. Віра Кобулей.

Каждому из Вас заганяємо як дарчик CD-диск, де суть записані 2 выпуски тої передачі – „Русинська родина” (уже ся указали 10 выпусків).

CD-диск од нашого імені передав Вам у маю п. А. Зозуляк на біенале у Криничі.

Редакція русинських програм хоче донести до зрителя – у каждую русинську родину на Подкарпатській Русі – добру новину за цілорусинський світ, за то, як жыють наші люде не лем у Закарпатській области, а й на Лемковині, у Пряшівській Русі, у Маромороші, але й помежи мадьяры, сербы, хорваты, в Америці. Зато просиме Вас помочі редакції дуставати русинську пресу (новинки, журналы), вадь и другу літературу, котра ся выдає в ушыткых державах, де жыють русины.

Просиме красно заганяти свою пресу на такый адрес:

Закарпатська державна телерадіокомпанія,
передача „Русинська родина” (В.Кобулей)
Київська наб. 18., Ужгород, 88018.

По поручительству русинської інтелігенції:
Валерій Падяк.

18.06.2008 р.

Рецепты

Русинської кухні

Рулетики из языка и из грибовов начинков

Продукты: язык - 300 г, цибуля - 1 головка, грибы - 100 г, олай - 2 ст. ложки, сметана - 1/2 погара, чеснок - 2 зубчика, оріхи рублені - 2 ст. ложки, перец чорный горошком - 2 дб., суль.

Язык одварити в солёной воді з перцем. Пак покласти в студёную воду и такой нараз очистити вуд кожиці. Прилаженный язык наріжте наискос натонко. Цибулю і грибы наріжте на малі кубики и спрайте на олаю. Оріхи смішайте з намілко рубленным чесноком, грибами и сметанов. Готову массу укладіть на ломтики языка и зверніть їх рулетиками. Прогрійте рулетики в духовці хоть 10 минут. Укладіть рулетики на файное блюдо.

Завиванець по-ужгородськи

Продукти: 620 г маржного мяса, 60 г солонины, 60 г квашеных огірков, 80 г жира, 1 яйце, 80 г цибулі, 80 г томата-пюре, 60 г жира, 20 г зелені петрушки и укропа;
спеції: лавровый лист, суль, попірь чорный мелёный – за смаком.

Маржное мясо нарізавуть дарабчиками и отбивавуть. На середину каждого дараба кладуть нарізану копчену вадь солёную солонину, квашёный огірок, натвердо зварёное яйце. Закручувуть рулетиками, закріпляют деревянов зубочистков. Обсмажуют на сковороді до кюрочки. Рулеты тушать у сотейнику, додавучи бульйон (вадь воду), жир, цибулю, томат, лавровый лист, суль, попірь, до готовности. Рулеты подавуть як закуску у холодному выді. У гарячому выді подавуть из крumpлями, поливавуть соусом, у котрому тушились, посыпавуть зеленню.

Рената Ечеді-Панн

Готовое блюдо подати до стола из салатами, посыпати оріхами.

Грибовий соус

Продукты: грибы сушені - 20 г, авадь свіжі - 200 г, вода - 450 г, цибуля - 2 головки, мука пшенична - 1 ст. ложка, маргарин - 1 ст. ложка, масло сливочное - 1 ч. ложка, чорный перец молотый, суль.

Грибы замочити в студёной воді на 2–3 години, промыть и сварить в воде, в котрой ся они замачувались, пак намілко нарізати. Цибулю подрубити, потушити на маргарині 7 минут, покласти грибы и потушити ще 5 минут.

Валерія Мориляк

Димитрій Поп

Александр Духнович и Адольф Добрянский – два великі русины.....стр. 2

Др. Маріанна Лявинец

Мукачово у діяльності Александра Духновича..... стр. 5

Др. Маріанна Лявинец

Иоаникій Базилевич - філософ, теолог, историк, краєвед..... стр. 7

Др. Іштван Асталош

Вернісаж др. Атаназа Фединця.....стр. 9

Наш кор.

Свято національних меншин у XIII районі..... стр. 11

Юрій Котенок

Русины ищи уповідають своє слово у Європі..... стр. 12

Стрічи предсedy Світової Ради русинув у Вашингтоні..... стр. 14

Василь Молнар

Двічі Панькув потук.....стр. 15

Пам'ятні дати.....стр. 16

Валерія Мориляк, Рената Ечеді-Панн

Русинська кухня.....стр. 18

Kiadja

az Országos Ruszin Kisebbségi Önkormányzat
Felelős kiadó: Manajló András

A szerkesztőbizottság tagjai:

Dr. Ljavinec Sztjepán - felelős szerkesztő;

Dr. Lyavinecz Marianna - szerkesztő;

**Morilyák Valéria, Szilcer-Likovics Olga, Dr. Szabó János,
Giricz Vera, Szónoczky János Mihály, Csehily László;**

Szkiba Irén - szerkesztőségi titkár;

A szerkesztőség címe:

1147 Budapest, Gyarmat u. 85/b.

Tel.: (06-1) 468-2636

Fax: (06-1) 220-8005

E-mail: ruszinok@freemail.hu

lavinec@freemail.hu

http:// www.ruszinvilag.hu

Nyomdai munkálatok: Atlantis Reklám- és Nyomdaipari Kft.

Выдає:

Всeдержавное Русинськoe Мeншинoвoe Сaмoуправлeниe
Oтвeтствeнный выдaвaтeль: Андpий Манaйлo

Члeны рeдaкцiи:

Др. Стeпaн Лявинeц - oтвeтствeнный рeдaктoр;

Др. Маріанна Лявинец - рeдaктoр;

**Валерія Мориляк, Др. Янош Сабов, Ольга Сільцер-Ликович,
Віра Гіріц, Янош Мігаль Соноцкі, Ласло Чегіль;**

Ірина Скиба - сeкрeтaркa;

Адрес рeдaкцiи:

1147 Бyдaпeшт, улiця Дяpмaт 85/б.

Тeл.: (06-1) 468-2636

Фaкc: (06-1) 220-8005

E-mail: ruszinok@freemail.hu

lavinec@freemail.hu

http:// www.ruszinvilag.hu

При передруковi посилається на "Русинський Свiт"

ISSN: 1785-1149

Появлeня нoвинкy пyдпopовaли: Фoндaцiя Нaцioнaльнux тa Етнiчнux Мeншин Мaдьяpицини,

Всeдержавное Oбщecтвo Русинськoї Интeлiгeнциї имени Антонiя Гoдинкy,

Фoндaцiя "За Русинyв" и Oбщecтвo Русинськoї Кyльтypы.

A lap a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány,

Hodinka Antal Országos Ruszin Értelmiségi Közhasznú Egyesület,

"Ruszinokért" Alapítvány és Ruszin Kulturális Egyesület

támogatásával jelenik meg 1000 példányban.

Egy példány eladási ára: 600 Ft.